

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Μάθημα: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ημερομηνία εξέτασης: Δευτέρα, 23 Ιουνίου 2003

ΜΕΡΟΣ Α΄: 8.00 π.μ. - 10.45 π.μ.

ΜΕΡΟΣ Β΄: 11.15 π.μ. - 12.45 μ.μ.

- A1. Να αποδοθεί περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου σε 100-120 λέξεις.**

(μονάδες 8)

Η έξαρση των ιδανικών δεν πείθει τους νέους της εποχής μας. Θεωρείται αναγκαίο οι σημερινοί νέοι να καλλιεργηθούν ψυχικά και πνευματικά, ώστε να αποκτήσουν μια συγκεκριμένη στάση ζωής.

Τίθεται το ερώτημα προς ποια κατεύθυνση θα στραφούν και ποια θα είναι η συνειδητή κοσμοθεωρία της παιδείας μας.

Βασικό ιδανικό είναι αναμφίβολα το ανθρωπιστικό ιδανικό της κλασικής Ελλάδας, απαλλαγμένο από την προγονοπληξία και τον εθνικισμό, πανανθρώπινο και σωτήριο για το σύγχρονο κόσμο.

Ο κλασικός ανθρωπισμός, που απορρέει από την πολιτιστική κληρονομιά της αρχαιότητας, είναι ανθρωποκεντρικός και στοχεύει στην τελείωση και ολοκλήρωση του ανθρώπου. Αναπτύσσει την κριτική του στάση και την αυτοκριτική του και συμβάλλει στην κατάκτηση της εσωτερικής ελευθερίας.

Η αναζήτηση και εύρεση του μέτρου είναι το απόσταγμα της ελληνικής σοφίας.

- A2. Να αναπτυχθεί (σε 70-80 λέξεις) το νόημα της ακόλουθης άποψης του Γ. Θεοτοκά: «Θεωρεί (ο κλασικός ουμανισμός) ότι ο άνθρωπος είναι σκοπός – δεν είναι μέσο, δεν είναι ένα απλό «έμψυχο υλικό» για την πραγματοποίηση σκοπών έξω απ' αυτόν. Του ορίζει ως προορισμό τη βελτίωση, την τελείωση του εαυτού του, με τα ίδια του τα μέσα».**

(μονάδες 6)

Ο σύγχρονος άνθρωπος απειλείται από την αλλοτρίωση και υπάρχει ο κίνδυνος να «μηχανοποιηθεί», ενώ στηριγμένος στις αρχές του κλασικού ουμανισμού οδηγείται στην ολοκλήρωση της ανθρώπινης διάστασής του.

Ο κλασικός ανθρωπισμός έχει αντικείμενο τον άνθρωπο και σκοπεύει, φωτίζοντας το πνεύμα του με τη μελέτη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στις ποικίλες εκφάνσεις του, να τον καταστήσει ικανό, ώστε στηριγμένος στις δικές του δυνάμεις να γίνεται ολοένα και καλύτερος. Τα διαχρονικά διδάγματα των κλασικών έργων θα τον καθοδηγούν και θα τον ενισχύουν στον αγώνα για συνεχή βελτίωση.

- A3. **Να εντοπίσετε δύο τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας και να εξηγήσετε με συντομία πώς αυτοί οι τρόποι εξυπηρετούν τους σκοπούς του.**

(μονάδες 6)

Τρόποι πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας είναι η επίκληση στη λογική, στο συναίσθημα (η αναφορά στα προβλήματα της εποχής της νεότητάς του τον φέρνει πιο κοντά στους νέους), στο ήθος του δέκτη και στην αυθεντία.

Με την επίκληση στη λογική ο δοκιμιογράφος ενεργοποιεί την κριτική διάθεση του αναγνώστη. Με την επίκληση στο συναίσθημα προβληματίζει συναισθηματικά το δέκτη για την πανανθρώπινη και διαχρονική ακτινοβολία του κλασικού ανθρωπισμού, ενώ τέλος με την επίκληση στο ήθος του δέκτη, επιδιώκει να τονίσει τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα του κλασικού ανθρωπισμού και την ηθική επιταγή για τελείωση του ανθρώπου.

- B.1 **Να δώσετε ένα συνώνυμο για δύο από τις πιο κάτω λέξεις του δοκιμίου:**

επίμονο	: συστηματικό, σταθερό, συνεχές, διαρκές, έμμονο, έντονο, ανυποχώρητο, πεισματικό, πεισματάρικο κτλ.
τετριμμένη	: κοινή, κοινότυπη, κοινότοπη, συνήθης, συνηθισμένη κτλ.
απαράμιλλος	: ασύγκριτος, ασυναγώνιστος, μοναδικός, απρόμοιος, άφθαστος, αξεπέραστος, ανυπέρβλητος, ακαταμάχητος κτλ.

(μονάδες 2)

- B.2 **Να δώσετε ένα αντίθετο για δύο από τις πιο κάτω λέξεις:**

ανεπτυγμένο	: υπ(ο)ανάπτυκτο, οπισθοδρομικό, καχεκτικό, καθυστερημένο, συμπτυγμένο, συρρικνωμένο, ασθενικό, πρωτόγονο κ.ά.
--------------------	--

<u>συνειδητή</u>	: ασυνείδητη, ασύνειδη, αθέατη, ενστικτώδης, ακούσια, ασυναίσθητη, αθέλητη, μηχανική, επιπόλαιη, (ρηχή, επιφανειακή, αβαθής) κ.ά.
<u>αποδοχή</u>	: απόρριψη, αποδοκιμασία, περιφρόνηση, καταφρόνηση, άρνηση, υποτίμηση, καταφρόνια κ.ά.

(μονάδες 2)

- B.3 Να χρησιμοποιήσετε σε ξεχωριστές προτάσεις δύο από τις πιο κάτω λέξεις, έτσι που να φαίνεται η σημασία τους:

εμβάθυνση
εξυψώνει
απόσταγμα

(μονάδες 2)

- B.4 Να γράψετε τη σημασία (μονολεκτικά ή περιφραστικά) δύο λέξεων από τις πιο κάτω και να τις ετυμολογήσετε:

έξαρση : η ανύψωση, η ενδυνάμωση, η έμφαση, ο υπερτονισμός, η βίωση έντονων συναισθημάτων, η έντονη κλιμάκωση, το φούντωμα
 : πρόθεση εκ + αίρω (άρση)

προϋποθέτει : θέτει εκ των προτέρων ως βάση, προαπαιτεί, απαιτεί εκ των προτέρων, ζητεί προκαταβολικά, προεικάζει κ.ά.
 : προθέσεις προ + υπό + τίθημι (θέτω)

πρωτότυπη : αρχική, πρωταρχική, γνήσια, αυθεντική, αυτή που λέγεται, γράφεται, γίνεται για πρώτη φορά
 : πρώτος + τύπος

(μονάδες 2)

- B.5 Να δώσετε τη σημασία δύο φράσεων από τις πιο κάτω:

συστηματική καλλιέργεια : η επίμονη, μεθοδευμένη, μεθοδική, προσπάθεια (φροντίδα) για την επίτευξη ενός σκοπού
ανεδαφική προγονοπληξία : η ουτοπική, χιμαιρική, ανέφικτη, στείρα λατρεία των προγόνων, η μη ρεαλιστική, εξωπραγματική προσκόλληση στο έργο και το βίο των προγόνων
αβίαστος αυτοπεριορισμός : ο αυτόβουλος, εκούσιος, εθελούσιος, αυτοπροαίρετος περιορισμός ή έλεγχος του εαυτού σου, η ηθελημένη αυτοσυγκράτηση, ο εθελούσιος αυτοέλεγχος

(μονάδες 2)

- Γ1. Η πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά αποτελεί βάση και εχέγγυο για την περαιτέρω πορεία και ανάπτυξή μας.
 Να γράψετε ένα άρθρο σε εφημερίδα στο οποίο να υποστηρίζετε την πιο πάνω θέση και να προτείνετε μέτρα για την προστασία, διατήρηση και αξιοποίηση της πολιτιστικής και πνευματικής κληρονομιάς του νησιού μας.

Πρόλογος

Η πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά αποτελεί πολύτιμη παρακαταθήκη και στοιχείο που, αν αξιοποιηθεί δημιουργικά, εγγυάται την εθνική μας επιβίωση και τη μελλοντική μας πρόοδο σε καιρούς χαλεπούς. Παγκοσμιοποίηση, ένταξή μας σε πολυπολιτισμικά σύνολα, κίνδυνος αφομοίωσης και απώλειας της ταυτότητάς μας.

Κύριο Μέρος

Μέτρα για την προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής και πνευματικής κληρονομιάς του νησιού μας:

Εμπλοκή όλων των φορέων αγωγής: οικογένειας, σχολείου, εκκλησίας, πολιτείας (κ.λ.π.) σε συνεργασία με πολιτιστικούς φορείς και ιδρύματα (μουσεία, αρχαιολογικές υπηρεσίες κ.λ.π.).

Ο ρόλος της παιδείας – Αυτογνωσία – Γνώση ιστορικού παρελθόντος – Συστηματική γλωσσική καλλιέργεια.

Στροφή προς την παράδοση, τα ήθη και έθιμά μας – Ο ρόλος των πνευματικών ηγετών: πρότυπα/φορείς του πολιτισμού μας.

Συμβολή των Μ.Μ.Ε. και επαναπροσδιορισμός του ρόλου τους – Διάκριση κουλτούρας και ξένης υπο-κουλτούρας.

Συμβολή των πολιτικών ηγετών και της πολιτείας.
 Πολιτισμική δημοκρατία – Χορηγία πολιτιστικών εκδηλώσεων
Επίλογος

Γενικές διαπιστώσεις για την αξία της πολιτιστικής προσφοράς και συμπεράσματα.

- Γ2. Ένας από τους βασικούς στόχους της Παιδείας είναι η διάπλαση του πολύπλευρου, ενεργού και δημοκρατικού πολίτη.
 Στις 27 και 28 Ιουνίου 2003 θα πραγματοποιηθεί στο νησί μας η Σύνοδος των Υπουργών Παιδείας των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
 Με την ευκαιρία αυτή να τους απευθύνετε μια επιστολή στην οποία να αναλύετε την πιο πάνω θέση και να εισηγείστε τρόπους για την πραγμάτωση του στόχου.

Πρόλογος

Επισήμανση του προβλήματος που συνίσταται στην άμεση συνάρτηση των δύο παραμέτρων του θέματος Παιδεία – Δημοκρατία στην πράξη, από τον πολίτη.

Κύριο Μέρος

Πώς η παιδεία στηρίζει τη δημοκρατία

- (α) βίωση από τον πολίτη της σωστής πολιτικής ζωής (άσκηση ήθους και τρόπου ζωής)
- (β) Γνώση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του πολίτη
- (γ) Καλλιέργεια αξιών κοινωνικής ζωής: δικαιοσύνη, ισοτιμία, αυτοέλεγχος
- (δ) Πολιτικοποίηση (ενδιαφέρον για τα κοινά – μαχόμενη/ενεργός συνείδηση του πολίτη)
- (ε) Αποφυγή του δογματισμού, φανατισμού προαγωγή της επικοινωνίας μέσω του διαλόγου
- (στ) Κριτική σκέψη

Τρόποι

- Ισότητα ευκαιριών για μόρφωση
- Ενίσχυση του προϋπολογισμού για την παιδεία
- Εκπαιδευτικό σύστημα που να παρακολουθεί και να προάγει τις σύγχρονες εξελίξεις σε θέματα εκπαίδευσης (ανανέωση – εκσυγχρονισμός) (Πολιτική βούληση από μέρους της πολιτείας προς αυτή την κατεύθυνση)
- Παιδαγωγούσα κοινωνία με κοινωνικά προγράμματα στήριξης νέων
- Καλλιέργεια προτύπων πολιτικής αρετής
- Ρόλος σχολείου, γονιών, εκπαιδευτικών
- Προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών

Επίλογος

Η παιδεία θεμελιώνει τη δημοκρατία και διαμορφώνει τον τύπο του δημοκρατικού πολίτη.
Είναι η πιο παραγωγική επένδυση ενός κράτους.

- Γ3. **Σχολιάστε, επιχειρηματολογώντας σε δοκίμιό σας, την ακόλουθη άποψη του Ευάγγελου Παπανούτσου: «Πρέπει, οπωσδήποτε, στην αφηνιασμένη τεχνική να φορέσουμε το χαλινάρι της ανθρωπιάς. Να θέσουμε την τεχνολογία κάτω από τον έλεγχο της Ηθικής».**

Πρόλογος

Γενική επισήμανση

Θλιβερή διαπίστωση: ότι η εκρηκτική ανάπτυξη της επιστήμης που έχει οδηγήσει στην εφαρμοσμένη τεχνολογία βρίσκεται συχνά σε αντιπαλότητα με το ηθικό σύστημα αξιών της ζωής. Επιβάλλεται ανάλυση και επαναπροσδιορισμός του ρόλου της τεχνολογίας στη ζωή μας.

Κυρίως Θέμα

Αποδεικτικά δεδομένα που οδηγούν στην «αντιπαράθεση» τεχνολογίας Ήθικης

- Καθημερινό επίπεδο ζωής: Οικονομική πλευρά – επιδίωξη του αθέμιτου κέρδους με σκληρότητα στον ανταγωνισμό, με βοηθό την τεχνολογία.
- Διεθνείς σχέσεις (στρατολόγηση της τεχνολογίας από ανόμους – τρομοκρατία)
- Επεκτατικές διαθέσεις ισχυρών κρατών για οικονομική υποτέλεια των μικρών με στρατιωτική υποδούλωση. Παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων (π.χ. Κύπρος, Ιράκ κ.ά.)
- Δυναστική θέση των ΜΜΕ στη ζωή μας:
 - α) Ευτελισμός και υποβάθμιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας από τους εξουσιαστικούς μηχανισμούς της προπαγάνδας.
 - β) εξοικείωση με την αγριότητα.
 - γ) Μοντέλα διαφθοράς και ακολασίας.
 - δ) Βιοτεχνολογία – Γενετική – κλωνοποίηση.

Η Τεχνική στην υπηρεσία του ανθρώπου

- 1) Καταπολέμηση ασθενειών, ανισοτήτων κοινωνικών, εξισορρόπηση πλουσίων χωρών ανεπτυγμένου Βορρά και υπανάπτυκτου Νότου.
- 2) Εμπέδωση διαλόγου και δημοκρατίας.
- 3) Καταπολέμηση φτώχειας, πείνας, ανεργίας, βοήθεια προς τις φτωχές χώρες.

Επίλογος

Η Τεχνική στην υπηρεσία του ανθρώπου και των αξιών της ζωής.

Ο άνθρωπος να γκρεμίσει το τέρας της Σφίγγας της Τεχνολογίας σαν νέος Οιδίποδας και να αναστηλωθεί στο βάθρο του.

Η τεχνική να συμβαδίζει με τη δεοντολογία και την ηθική.

- Γ4. **Η δύναμη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) είναι καταλυτική στις μέρες μας και επηρεάζει όλους τους τομείς της ζωής μας. Απευθυνθείτε γραπτώς στην Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου εκφράζοντας τη γνώμη σας για το ρόλο των ΜΜΕ και υποβάλλοντας προτάσεις για τη σωστή λειτουργία τους.**

Πρόλογος

Η δύναμη των ΜΜΕ είναι τεράστια, ώστε μπορούμε να πούμε ότι επηρεάζουν όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Είναι δυνατό να επηρεάσουν την οικονομία των κρατών, την κοινωνική ζωή, την παγκόσμια ειρήνη. Ακόμα και το χαρακτήρα – ψυχοσύνθεση του σύγχρονου ανθρώπου. Επειδή θεωρούμε το ρόλο που διαδραματίζουν τόσο σπουδαίο, είναι απαραίτητο να δώσουμε τη δέουσα προσοχή σ' αυτά.

Θέμα

ΡΟΛΟΣ: Παιδεύουν – μορφώνουν – ενημερώνουν, οξύνουν και αναπτύσσουν τη φαντασία και την κρίση του ανθρώπου, τον φέρνουν σε επαφή με άλλους πολιτισμούς, διαδίδονται μέσω αυτών πολιτισμικές ιδέες, αξίες, ιδανικά.

Με ενημερωτικές εκπομπές και διαλογικές συζητήσεις. Αποδεσμεύεται ο άνθρωπος από προκαταλήψεις, δεισιδαιμονίες κ.τ.λ.

Τα ΜΜΕ ψυχαγωγούν το λαό, γνωστοποιούν σε μηδενικό χρόνο γεγονότα που συμβαίνουν σε κάθε γωνιά του πλανήτη, όπως επίσης και επιστημονικά επιτεύγματα. Όμως, δυστυχώς, όταν τα ΜΜΕ γίνονται όργανα στα χέρια μιας τάξης ανθρώπων ή μερικών οικονομικά ισχυρών, είναι δυνατό να αποπροσανατολίσουν την κοινή γνώμη, να γίνουν όργανα προπαγάνδας, και να προκαλέσουν σύγχυση αξιών. Είναι δυνατό να απονεκρώσουν τη φαντασία, υποχρεώνοντας το θεατή σε παθητική στάση, εξωραίζοντας τη βία και το έγκλημα, να επηρεάζοντας το συναισθηματικό κόσμο του θεατή και επιβάλλοντας τυποποιημένες αντιδράσεις.

Γι' αυτό:

Η λειτουργία των ΜΜΕ πρέπει να διέπεται από κανόνες δεοντολογίας, ώστε να αποφεύγονται οι δυσμενείς επιδράσεις στην ανθρώπινη δραστηριότητα.

Εισηγήσεις

Τα ΜΜΕ πρέπει:

- να είναι όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικά και να υπηρετούν την αλήθεια και μόνο.
- να απορρίπτουν το μη γόνιμο και μη επικοδομητικό διάλογο.
- να εξετάζουν όλα τα θέματα σφαιρικά και όχι μονόπλευρα και υποκειμενικά.
- να τηρούν τις αρχές της δημοκρατικής δεοντολογίας και να επιτελούν ορθά την παιδευτική λειτουργία τους.
- να παρουσιάζουν όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας με γνώμονα πάντοτε το συμφέρον του λαού και του ανθρώπου γενικότερα.

- να καλλιεργούν και όχι να φθείρουν και να υποβιβάζουν, με κακόγουστα θεάματα, το καλλιτεχνικό αισθητήριο του λαού.

Επίλογος

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των MME για την πληροφόρηση του ανθρώπου, ώστε αυτός να μη χάσει τον προσανατολισμό και την ανθρωπιά του.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

**ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ**

Μάθημα: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (ΜΕΡΟΣ Β')

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: **Δευτέρα, 23 Ιουνίου 2003
11.15 π.μ. – 12.45 μ.μ.**

ΜΕΡΟΣ Β' - ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Να απαντηθούν όλες οι ερωτήσεις.

1. *«Αντά τα δέντρα δε βολεύονται με λιγότερο ουρανό,
αντές οι πέτρες δε βολεύονται κάτω απ' τα ξένα βήματα,
αντά τα πρόσωπα δε βολεύονται παρά μόνο στον ήλιο,
αντές οι καρδιές δε βολεύονται παρά μόνο στο δίκιο».*
Γ. Ρίτσου, Ρωμιοσύνη, (απόσπασμα)
- (α) Να εντοπίσετε και να αναλύσετε το νόημα των πιο πάνω στίχων.
- Οι παραπάνω στίχοι αποδίδουν ένα χαρακτηριστικό της
Ρωμιοσύνης που είναι, σύμφωνα με το Ρίτσο, ο επίμονος,
ανυποχώρητος, μέχρις εσχάτων, αγώνας για την ελευθερία
(ουρανό, ξένα βήματα), τη ζωή (στον ήλιο) και το δίκαιο.**
- (β) Με ποιους εκφραστικούς τρόπους το αποδίδει ο ποιητής;
- Έμφαση, επανάληψη (ίδιες συντακτικής δομής, αντωνυμίας
και ρήματος), εικόνα, προσωποποίηση.**
- 2.(α) *«ΑΝΤΕ, γριά μάνα, μην αρχίσεις τώρα τις κλάψεις. - Όχι; -
Έτσι σε θέλω. Ρωμιά. Σου παίρνω, λες, τη ζωή σου; Σου
αφήνω την περφάνια σου.
Δε θα σε ιδεί ο εχθρός καμπουριασμένη. Το ξέρω. Θα πεις:
“Είμαι πέρφανη για το γιο μου”. Έτσι. Γεια σου, μάνα.»*
.....

... Η μάνα του έσφιξε το μαύρο της τσεμπέρι κάτω απ' το δυνατό σαγόνι της κι είπε ακριβώς τα λόγια που περίμενε ο γιος της: «Είμαι περήφανη. Κάλλιο μια φούχτα τιμημένη στάχτη, παρά γονατισμένος ο λεβέντης μου».

Γ. Ρίτσου, Αποχαιρετισμός (αποσπάσματα)

- (β) «... Η μάνα, που βρισκόταν μέσα στο σπίτι κι άκουγε, έσπρε μια φωνή κι έκαμε να χυθεί όζω. Όμως ο Πετρής άπλωσε το χέρι του και την αντίκοψε. Κι αγκαλιάζοντάς την με μια τρυφερότητα πρωτοφάνερη την έβαλε να καθήσει ... Ώσπου, περασμένα μεσάνυχτα, οι δυο γερασμένοι γονιοί απόμειναν μόνοι, δίχως παραστεκόμενους στο σπαραγμό τους.
Ο Πετρής ένιωσε τότε σαν να προσγειώθηκε στη γνώριμη περιοχή της καθημερινής ζωής. Γύρισε και κοίταξε τη μάνα, που καθόταν βουβή με διπλωμένες τις άχρηστες πια φτερούγες της στοργής της κι ένιωσε πάλε κείνη την τρυφερότητα μεσ' στην καρδιά του και στις παλάμες του ένα μερμήγκισμα από συγκρατημένο χάδι.
Ύστερα κείνη, αποκαμωμένη, έγειρε τάχα να κοιμηθεί.»

Γ. Φ. Πιερίδη, Ο Πορτοκαλόκηπος (αποσπάσματα)

Το θέμα της μάνας που θρηνεί το χαμό του παιδιού της συναντάται συχνά στην ελληνική λογοτεχνία. Συγκρίνετε τη στάση των δύο μανάδων με βάση τα πιο πάνω αποσπάσματα διακρίνοντας ομοιότητες και διαφορές.

Ομοιότητα: Η αρχική αντίδραση των δύο μανάδων είναι παρόμοια. Στη συνέχεια η στάση τους διαφοροποιείται.

Διαφορά: Η ηρωική στάση του γιου στο ποίημα του Ρίτσου έχει ως συμπλήρωμα την ηρωική στάση της μάνας. Το ιδανικό του ηρωισμού έχει εδώ έναν υπερανθρώπινο τόνο. (Σε αυτό συμβάλλει η υπερφυσική εμφάνιση του νεκρού γιου). Αντίθετα στον «Πορτοκαλόκηπο» ο ηρωικός χαρακτήρας της θυσίας του γιου δεν αρκεί για να απαλύνει το μητρικό πόνο. Καθώς η αντίδραση της μάνας βρίσκεται πιο κοντά στα ανθρώπινα μέτρα, ο βαθύς πόνος που συνεπάγεται η θυσία για τον απλό, ανώνυμο άνθρωπο (γιος – μάνα) δεν αμβλύνεται από το υψηλό συναίσθημα του ηρωισμού, αλλά διατηρεί μια βαθιά τραγικότητα.

3. Είχε τριακόσια στρέμματα γης υπό κατοχήν και τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής.

Θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί.

Κατά την τελετή του μυστηρίου
δεν πρόσεξε κανένας τον πατέρα της
Μπήκε απ' το νάρθηκα κρυφά και στάθηκε
πίσω από μια κολόνα και καμάρωνε.

Ύστερα σκούπισε με το μανίκι του
το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ.
Τον πήρανε για ηλίθιο του χωριού
και τον αφήκανε στην ησυχία του.

.../3

*Τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα.
Παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν
καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται.*

*Ο στοργικός πατέρας πάει κι αυτός
στην Πράσινη Γραμμή, περνά σκυφτός
παίρνει ξανά τη θέση του στο χόμα.*

Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Στα στέφανα της κόρης του

Να βρείτε την εξωλογική εικόνα που κυριαρχεί στο ποίημα και να αναφέρετε το στόχο που επιδιώκει ο ποιητής με τη χρήση της.

Η εικόνα που κυριαρχεί στο ποίημα είναι η παρουσία του πατέρα στην τελετή του μυστηρίου, στο γάμο της κόρης του. Ο ποιητής επιδιώκει να τονίσει την έντονη παρουσία των αγνοουμένων (Ελλαδιτών και Ελληνοκυπρίων) της τουρκικής εισβολής στη μνήμη και στη συνείδηση του κυπριακού ελληνισμού. Νεκρός ή ζωντανός; Κανείς δεν ξέρει. Αυτή η αβεβαιότητα είναι μια από τις πτυχές που συνιστούν την τραγωδία που ζει ο λαός μας από το 1974.

4. «16. Και την πρώτη νύχτα μπήκε μες στο κελί ένας άνθρωπος που
'χε χάσει το πρόσωπό του, κι ακούμπησε το φανάρι που κρατούσε κάτω
στο πάτωμα.
17. Κι ο ίσκιος του μεγάλωσε πάνω στον τοίχο.
18. Και τον ερώτησε: πού έχεις κρυμμένα τα όπλα;
19. Κι εκείνος, κανείς δεν ξέρει αν από σύμπτωση, ή ίσως για ν' απαντήσει,
20. έβαλε το χέρι πάνω στην καρδιά του.
21. Και τότε τον χτύπησε. Ύστερα μπήκε άλλος άνθρωπος που 'χε
χάσει το πρόσωπό του και τον χτύπησε κι αυτός.
22. Κι οι άνθρωποι που 'χαν χάσει το πρόσωπό τους, ήσαν πολλοί.
23. Και ξημέρωσε. Και βράδιασε.
24. Ημέρες σαράντα.
25. Κι ήρθαν στιγμές που φοβήθηκε πως θα χάσει το λογικό του.
26. Και τον έσωσε μια μικρή αράχνη στη γωνιά, που την έβλεπε α- κούραστη
κι υπομονετική να υφαίνει τον ιστό της.
27. Και κάθε μέρα της τον χάλαγαν με τις μπότες τους μπαίνοντας.
28. Κι εκείνη τον ξανάρχιζε κάθε μέρα. Και της τον χάλαγαν πάλι.
Και τ' άρχιζε ξανά.
29. Εις τους αιώνας των αιώνων.»

Τάσου Λειβαδίτη. Καντάτα (απόσπασμα)

- (α) Να περιγράψετε την κατάσταση που βιώνει ο ήρωας.

Ο ήρωας ρίχνεται στη φυλακή με μόνη αιτία τις υποψίες των κυβερνώντων ότι κρύβει όπλα. Το ολοκληρωτικό καθεστώς με τα απρόσωπα όργανα, του συμπεριφέρεται απάνθρωπα, εξευτελίζοντάς τον. Υποβάλλεται σε βασανιστήρια νυχθημερόν μέχρι που κινδυνεύει να χάσει την υπομονή και τα λογικά του.

.../4

- (β) Να αναλύσετε τη συμβολική εικόνα της αράχνης.

Ο ποιητής δανείζεται από το ζωικό βασίλειο την εικόνα της αράχνης που υφαίνει υπομονετικά, ακούραστα και με μαεστρία τον ιστό της παρ' όλο «που της τον χάλαγαν με τις μπότες τους μπαίνοντας» για να δώσει στον κρατούμενο ένα μήνυμα υπομονής, αντίστασης, εργατικότητας και μεθοδικότητας. Τελικά το παράδειγμα της αράχνης σώζει τον κρατούμενο.

5. *«Η γης δεν έχει κρικέλια
για να την πάρουν στον ώμο και να φύγουν
μήτε μπορούν, όσο κι αν είναι διψασμένοι
να γλυκάνουν το πέλαγο με νερό μισό δράμι.
Και τούτα τα κορμιά
πλασμένα από ένα χρώμα που δεν ξέρουν,
έχουν ψυχές.
Μαζεύουν σπέρμα για να τις αλλάξουν,
δε θα μπορέσουν· μόνο θα τις ξεκάνουν
αν ξεγίνονται οι ψυχές.»*

Γ. Σεφέρη, Σαλαμίνα της Κύπρου. (απόσπασμα)

*«'Ασ' τους να τρώγονται και ν' ανεμοδέρνονται ωσάν το
κάτεργο που δένει μούδες·
Καλώς μας ήρθατε στην Κύπρο, αρχόντοι. Τράγοι και
μαϊμούδες!»*

Γ. Σεφέρη, Νεόφυτος ο Έγκλειστος μιλά. (απόσπασμα)

- (α) Σε ποιους γίνεται αναφορά από το Σεφέρη στα δυο αποσπάσματα;

Στους Άγγλους αποικιοκράτες.

- (β) Να εντοπίσετε την πεποίθηση που διατυπώνει ο ποιητής σε σχέση με την παρουσία τους στο νησί μας και να αναφέρετε τους τρόπους με τους οποίους την εκφράζει.

**Η πεποίθηση του ποιητή είναι πως η παρουσία των κατακτητών στο νησί είναι προσωρινή. Θα φύγουν όπως ήρθαν. Μάταια προσπαθούν να αλλάξουν το χαρακτήρα και την εθνική φυσιογνωμία των Ελλήνων της Κύπρου. Η ψυχή τους παρά τα βασανιστήρια και τους διωγμούς δεν αλλάζει. Παραμένει γνήσια ελληνική.
Εκφραστικοί τρόποι: ειρωνεία, σαρκασμός (ας' τους να δέρονται...), περιφρόνηση, παρομοίωση, μεταφορά κ.ά.**

6. *«Όταν επέστρεφεν εις την νεκρώσιμον οικίαν η γραία Χαδούλα, διά να
παρευρεθῇ στην εσπέραν εις την παρηγορίαν, παρηγορίαν καμμίαν δεν εῤῥισκε να
εἶπῃ, μόνον ἦτο χαρωπὴ ὅλη κι εμακάριζε το αἶψον βρέφος, και τους γονεῖς του.
Και ἡ λύπη ἦτο χαρά, και ἡ θανή ἦτο ζωή, και ὅλα ἦσαν ἄλλα εἰς ἄλλων.*

.../5.

‘Α! ιδού ... Κανέν πράγμα δεν είναι ακριβώς ό,τι φαίνεται, αλλά παν άλλο – μάλλον το εναντίον.

Αφού η λύπη είναι χαρά, και ο θάνατος είναι ζωή και ανάστασις, τότε και η συμφορά ευτυχία είναι και η νόσος υγεία... (όλαι αι μάλιστα εκείναι, αι κατά το φαινόμενον τόσον άσχημοι, όσαι θερίζουν τα άωρα βρέφη, η ευλογία κι η οστρακιά κι η διφθερίτις και άλλαι νόσοι, δεν είναι μάλλον ευτυχήματα, δεν είναι θωπεύματα και πλήγματα των πτερών των μικρών αγγέλων, οτίνες χαίρουν εις τους ουρανούς, όταν υποδέχονται τας ψυχάς των νηπίων). Και ημείς, οι άνθρωποι, εν τη τυφλώσει μας, νομίζομεν ταύτα ως δυστυχήματα, ως πληγάς, ως κακόν πράγμα.

Και χάνουν τον νουν των οι ταλαίπωροι γονείς και πληρώνουν τόσον ακριβά τους ημιαγύρτας ιατρούς και τα τριωβολιμαία φάρμακα, διά να σώσουν το παιδί τους. Δεν υποπεύονται ότι, όταν νομίζουν ότι «σώζουν», τότε πράγματι «χάνουν» το τεκνίον. Και ο Χριστός είπεν, όπως είχαν ακούσει η Φραγκογιαννού να τη εξηγεί ο πνευματικός της, ότι όποιος αγαπά την ψυχήν του, θα την χάση, κι όποιος μισεί την ψυχήν του, εις ζωήν αιώνιον θα την φυλάξει.

Δεν έπρεπε, τω όντι αν δεν ήσαν τυφλοί οι άνθρωποι, να βοηθούν, την μάλιστα, την διά πτερών αγγέλων πλήττουσαν, αντί να ζητούν να την εξορκίσουν; Αλλ’ ιδού τ’ αγγελούδια δεν μεροληπτούν, ούτε χαρίζονται, και παίρνουν αδιακρίτως εις τον Παράδεισον αγόρια και κοράσια. Περισσότερα μάλιστα αγόρια – πόσα χαδενμένα και μοναχογέννητα! – αποθνήσκουν άωρα. Τα κορίτσια είναι εφτάψνχα, εφρόνει η γραία. Δυσκόλως αρρωστούν, και σπανίως αποθνήσκουν. Δεν έπρεπεν ημείς ως καλοί χριστιανοί, να βοηθώμεν το έργον των αγγέλων.»

Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Φόνισσα». (απόσπασμα)

- (α) Ποιοι από τους λόγους, που οδήγησαν τη Φραγκογιαννού στο συμπέρασμα ότι δολοφονώντας κορίτσια υποβοηθά «το έργο των αγγέλων», διαφαίνονται στο πιο πάνω απόσπασμα;

Στο απόσπασμα διαφαίνονται δύο λόγοι:

- 1) Η μειονεκτική θέση της γυναίκας στην ελληνική κοινωνία του β’ μισού του 19^{ου} αι., απόρροια της οικονομικής της εξάρτησης από τον άνδρα (πατέρα, σύζυγο, αδελφό) και της ιδεολογίας (αντίληψη περί βιολογικής και πνευματικής κατωτερότητας του γυναικείου φύλου σε σχέση με το ανδρικό), συνεπαγόταν μια αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη γυναίκα. Η Φραγκογιαννού ξεκινώντας μεν από σωστές διαπιστώσεις (μειονεκτική θέση της γυναίκας), αλλά αδυνατώντας να διορθώσει τα «κακώς κείμενα» υιοθετεί μία λανθασμένη στάση έναντι του γυναικείου φύλου. Η στάση αυτή δεν αντικατοπτρίζει απλώς τη γενικότερη στάση της κοινωνίας της εποχής της απέναντι στη γυναίκα, αλλά την αντανακλά μεγεθυμένη, καθώς η Φραγκογιαννού φτάνει να θεωρεί τα θηλυκά παιδιά «κατάρρα» για την οικογένειά τους.
- 2) Η παραπάνω λανθασμένη στάση της, οδηγεί τη Φραγκογιαννού σε μια παρερμηνεία της χριστιανικής διδασκαλίας που σχετίζεται με τις έννοιες της ζωής και του θανάτου.

.../6.

Η παρερμηνεία αυτή δικαιολογεί για τη Φραγκογιαννού τα εγκλήματά της, που η ίδια τα ερμηνεύει ως συμβολή στο «έργο των αγγέλων».

- (β) Λαμβάνοντας υπόψη ολόκληρο το έργο, να παρουσιάσετε ακόμη ένα λόγο, που συνέβαλε στη διαμόρφωση της κοσμοθεωρίας της ηρωίδας.

Τα προσωπικά της βιώματα (π.χ. η αδικία που διέπραξαν οι γονείς της εις βάρος της κατά την προικοδότησή της, η ανικανότητα του συζύγου της, η βιαιότητα του γιου της, η αχαριστία του ξενιτεμένου γιου της, η οικονομική εξαθλίωση της οικογένειάς της, η υποχρέωση να προικίσει τις κόρες και τις εγγονές της παρά τις περιορισμένες οικονομικές δυνατότητές της κ.τ.λ.).
